

Problematika výskytu legionel v teplé vodě

Na základě zvyšujícího se počtu nakažení obyvatel bytových domů infekcí legionelózy – způsobenou bakterií Legionella, navrhujeme zajistit provádění pravidelných odběrů vzorků teplé vody k analýze na přítomnost mikroorganismů, parazitů a látek jakéhokoliv druhu v počtu nebo koncentraci, které by mohly ohrozit zdraví.

V posledním období evidujeme v objektech v naší správě několik případů nakažení, které měly za následek dlouhodobou hospitalizaci. Do dnešních dnů našťěstí bez následků smrti. Zdůvodnění, postup a právní odpovědnosti jsou popsány níže.

Zákonné povinnosti:

Ustanovení § 3 zák. č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů (zákon), řeší Hygienické požadavky na vodu. Ve svém třetím odstavci se odkazuje na prováděcí právní předpis, kterým je vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 252/2004 Sb. ze dne 22.dubna 2004, kterou stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu a četnost a rozsah kontroly pitné vody, ve znění pozdějších předpisů (vyhláška).

V ustanovení § 3 této vyhlášky, v němž jsou upraveny ukazatele jakosti pitné a teplé vody a jejich hygienické limity, se v odst. 1 uvádí:

- (1) Pitná a teplá voda nesmí obsahovat mikroorganismy, parazity a látky jakéhokoliv druhu v počtu nebo koncentraci, které by mohly ohrozit veřejné zdraví.*

Dále v ustanovení § 8 této vyhlášky jsou upravena místa plnění požadavků na jakost pitné a teplé vody, kde ve druhém odstavci je uvedeno:

- (2) Hygienické limity ukazatelů teplé vody musí být dodrženy na všech místech uvnitř stavby nebo na pozemku, kde teplá voda vytéká z kohoutku nebo ze sprchy.*

Dále ustanovení § 3 odst. 3 zák. č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, stanoví:

Je-li nedodržení hygienického limitu teplé vody způsobeno vnitřním vodovodem, nebo jeho údržbou a jde o stavbu, v níž je teplá voda dodávána veřejnosti, postupují výrobce teplé vody, odběratel a další osoby v obdobném postavení obdobně podle § 4 odst. 5 vět čtvrté a páté.

Ustanovení §4 odst. 5 věta 4. a 5. Zák. č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví:

Je-li nedodržení nejvyšší mezní hodnoty nebo mezní hodnoty ukazatelů pitné vody způsobeno vnitřním vodovodem nebo jeho údržbou, je osoba uvedená v § 3 odst. 2 povinna informovat o tom odběratele, popřípadě další osoby v obdobném postavení, kterým dodává pitnou vodu, v informaci uvede i možná nápravná opatření, kterými by se omezilo nebo odstranilo riziko, že v dodávané vodě nebudou hygienické limity dodrženy.

Jde-li v takovém případě o stavbu, v níž se voda dodává veřejnosti, mají odběratelé a další osoby v obdobném postavení, kterým je dodávána pitná voda, po obdržení informace podle věty čtvrté, povinnost neprodleně prošetřit a zjistit příčinu nedodržení hodnot ukazatelů jakosti pitné vody a přijmout účinná nápravná opatření.

Právní odpovědnost volených orgánů SVJ a bytových družstev za stav rozvodů teplé vody

Občanskoprávní odpovědnost

Kdo odpovídá za kvalitu vody?

Často se argumentuje, že za kvalitu vody přece odpovídá její výrobce, resp. její dodavatel. To je pravda, ale jen částečná. Dodavatel vody totiž odpovídá za její stav a kvalitu jen po patu příslušného domu. Dodavatel není vlastníkem vnitřních rozvodů teplé vody bytového domu, které pak znehodnocují kvalitu dodané vody, a tak ani nemůže odpovídat za jeho stav (např. nánosy a úsady apod.) Odpovědnost vyplývá ze zákona a spočívá právě na odpovědných osobách, resp. orgánech v domě či družstvu.

V novém občanském zákoníku (zák. č. 89/2012 Sb.) je vyjádřena tzv. obecná odpovědnost voleného orgánu, kterou by měly vzít vážně jako výbory SVJ, tak družstva, která spravují bytové domy.

§ 159 odst.1 NOZ

„Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.“

K tomu patří nepochybně i kvalita vody v domácnostech.

Kdo je to řádný hospodář?

Krom již zmíněného ust. § 159 nového občanského zákoníku je vhodné zmínit i zákon o obchodních korporacích, tj. zák. č. 90/2012 Sb., kde se v ust. § 51 odst. 1 hovoří o tom, že: „Pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.“ Byť se toto ustanovení dotýká primárně obchodních korporací (obchodní společnosti a družstva), zcela nepochybně bude možné toto ustanovení použít i při výkladu odpovědnosti výboru SVJ ve spojení s již zmíněným ust. § 159 nového občanského zákoníku.

Domněnka nedbalosti?

Dále v ust. §§ 2911 - 2912 nového občanského zákoníku je zakotvena tzv. domněnka nedbalosti, tedy pokud bude způsobena škoda, a to porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škoda byla zaviněna z nedbalosti. Nejedná-li škůdce, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat, má se za to, že jedná nedbale. Dále je zde položen důraz na zvláštní znalosti, dovednosti a pečlivost. Pokud tyto vlastnosti nebudou uplatněny, má se za to, že jde o nedbalost.

Jde-li o náhradu (újmy) škody, bude připadat v úvahu: náhrada újmy v penězích, bolestné, náklady spojené s léčením, ztížení společenského uplatnění

V souladu s ust. § 2910 NOZ, který upravuje náhradu újmy při porušení zákona, škůdce, který vlastním zaviněním (úmysl či nedbalost) poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

Trestněprávní odpovědnost

Jde-li o trestněprávní odpovědnost, bude připadat v úvahu podezření ze spáchání přečinu Ublížení na zdraví z nedbalosti dle ust. § 148 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů anebo přečin Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dle ust. § 147 tr. zákoníku:

§ 148 Ublížení na zdraví z nedbalosti

(1) Kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví tím, že poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo z nedbalosti způsobí ublížení na zdraví nejméně dvou osob proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

§ 147 Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti

(1) Kdo jinému z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.

(3) Kdo z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

Z těchto důvodů právní odpovědnosti volených orgánů SVJ i BD za porušení zákonné povinnosti, kam nepochybně patří i péče o stav a kvalitu vnitřních rozvodů vodovodního řádu, a tedy i kvalitu vody v domácnostech, je naše chemické čištění ekologickou cestou nejvhodnějším a nejefektivnějším řešením.

DOPIS Z MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Hygienické požadavky na kvalitu dodávané teplé vody jsou dány ustanovením § 3 odst. 3 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“). Dle uvedeného ustanovení musí dodávaná teplá voda splňovat hygienické limity mikrobiologických, biologických, fyzikálních, chemických a organoleptických ukazatelů jakosti, které jsou upraveny prováděcím právním předpisem – vyhláškou č. 252/2004 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu četnost a rozsah kontroly pitné vody (dále jen „vyhláška“). Dle ustanovení § 3 vyhlášky nesmí teplá voda obsahovat mikroorganismy, parazity a látky jakéhokoliv druhu v počtu nebo koncentraci, které by mohly ohrozit veřejné zdraví. Současně § 8 odst. 2 vyhlášky ukládá, že hygienické limity ukazatelů teplé vody musí být dodrženy na všech místech uvnitř stavby nebo na pozemku, kde teplá voda vytéká z kohoutku nebo ze sprchy. Konkrétně výčet ukazatelů a jejich limitní hodnoty jsou uvedeny v příloze č. 2 k vyhlášce. Limitní hodnoty ukazatelů jakosti teplé vody jsou v této příloze stanoveny odděleně pro jakost teplé vody vyrobené z vody pitné a pro jakost teplé vody vyrobené z jiné vody než vody pitné. Pro ukazatel *Legionella* spp. Je limitní hodnota stanovena shodně – 100 KTJ/100 ml s dodatkem, že tento limit platí jako tzv. mezní hodnota pro ostatní objekty platí jako doporučená hodnota, o kterou je nutno pomocí technických opatření usilovat. Limitní hodnota 0 KTJ/100 ml, jako nejvyšší mezní hodnota, platí pro oddělení nemocnic, kde jsou umístěni imunokomprimovaní pacienti (např. oddělení transplantací, nedonošenecké, anesteziologicko-resuscitační, dialyzační, onkologiem hematoonkologie, jednotky intenzivní péče). Přičemž mezní hodnotou je hodnota ukazatele jakosti vody, jejíž překročení obvykle nepředstavuje akutní zdravotní riziko, nejvyšší mezní hodnota je hodnota zdravotně závažného ukazatele jakosti vody, v důsledku jejíhož překročení je vyloučeno používání teplé vody a doporučená hodnota je nezávazná hodnota ukazatele jakosti vody, která je žádoucí nebo přijatelná.

Za splnění výše uvedených limitních hodnot odpovídá (v souladu s § 3 odst. 3 zákona) výrobce teplé vody. V případě prokázání výskytu legionel pouze ve „vnitřním vodovodu“, odpovídá za splnění limitních hodnot provozovatel vnitřního vodovodu – v bytových domech vlastník nebo správce domu (např. SVJ, bytové družstvo, apod.). V případě vzniku onemocnění (nebo úmrtí) následkem infekce legionelózou, kdy by bylo laboratorně potvrzeno, že jeho původcem je bakterie legionela, pocházející z takto provozovaného rozvodu teplé vody, je provozovatel odpovědný a postižitelný jak z pohledu zákona o ochraně veřejného zdraví, tak soudně.

V situacích, kdy část bydlících domitá provedení čištění rozvodů teplé vody v jejich bytech, lze doporučit opatřit si od těchto subjektů písemný doklad o tomto faktu a to ve formě relevantní pro případ soudního, nebo jakéhokoliv jiného sporu. I v případě, že by 100% bydlících požádalo o ustoupení od likvidace legionel v teplé vodě, stále zůstává za kvalitu dodávané teplé vody odpovědný provozovatel rozvodů teplé vody – i v tomto případě takovému subjektu doporučujeme pro jeho ochranu vlastnit výše uvedený písemný souhlas majitelů všech bytových jednotek.

Závěrem nutno dodat, že riziko pomnožení legionel nepředstavuje ve většině případů centrální rozvod teplé vody, ale až koncové části teplovodního rozvodu, kde teplota vody

klesá na nižší hodnoty (pod 50° C, resp. 45° C), při kterých dochází k rozvoji legionel. K eliminaci rozvoje legionel je nutná především řádná údržba teplovodního systému, především jeho čištění, odkalování, proplach systému, protikorozní opatření, eliminace inkrustů ale i lokální čištění, a dezinfekce armatur přímo v domácnosti – kohoutů, baterií, sprchových hlavíc (týká se nejen systému jako celku, ale i jeho jednotlivých částí – boilerů, zásobníků vody, apod.). Pouhé odtáčení vody s frekvencí 1x týdně (vodovodní baterie, sprchy) při její nulové či nízké spotřebě představuje preventivní prvek proti nežádoucím účinkům spojeným se stagnací vody. Už toto jednoduché opatření výrazným způsobem omezuje množení legionel a jejich výsledný počet ve vodě. Výše uvedená opatření k redukci rozvoje legionel ve vodovodních systémech představují hlavní nástroj minimalizace rizika legionelózy.

V případě, že nelze legionely ze systému odstranit systémovým opatřením, je v náléhavém případě ochrany imunitně oslabené osoby možné minimalizovat počet legionel na jednom konkrétním výtokovém místě (obvykle u sprchy v koupelně nebo vodovodní baterie) pomocí speciálního filtru s membránou o porozitě 0,2 μm , je ale nutné jej pravidelně vyměňovat každých 14 dnů. Speciální legionelový filtr může zajistit i tak přísný požadavek, jako je absence legionel v 1 litru vody pro vysoce rizikové části distribučních systémů (imunosuprimované osoby v domácnosti nebo ve zdravotnickém zařízení).

Mgr. Eva Gottwaldová
náměstkyně pro ochranu a podporu veřejného zdraví
a hlavní hygienička ČR